

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1973

BRNO 1974

s pozdněbronzovými střepy se nacházely ve čtverci 3/73 od nároží středověké budovy dále na jihovýchod, takže se zdá, že v těchto místech začíná asi vlastní osídlený areál pravěkého hradiska, což bude třeba sledovat v dalších čtvercích, plánovaných na příští výzkumnou etapu.

Poznámky:

¹ Dohnal V., Zjišťovací sondáž na Tepenci (katastr Jívová) (okr. Olomouc), PV 1971, Brno 1972, 62–64.

² týž, op. c., tab. 57 — na plánu samostatný čtverec mezi zjišťovací sondou a dvojicí čtverců u okraje lomové stěny.

³ týž, op. c. 63, tab. 60, 15.

⁴ též, op. c. 63.

Grabung des Burgwalles aus der späten Bronzezeit auf Tepenec, Gemeinde Jívová (Bez. Olomouc). Im Sommer 1973 begann die dritte Etappe der Rettungsgrabung auf dem spätbronzezeitlichen Burgwall, der durch den Steinbruch gefährdet ist¹. Sofern es sich um die Befestigung auf der südwestlichen Seite handelt, wurde festgestellt, dass der Wall auf einem Terrainbruch gegründet war, der einen steilen Hang von einer mässiger abfallenden Fläche am Berggipfel trennt. Der Hang war vor dem Wall vermutlich nicht irgendwie künstlich hergerichtet. Der Wall wurde aus Erde angehäuft, die man knapp hinter dem Wall gewann (in Richtung in das Innere des Burgwalles) und seine Grundlage bildeten mächtige Steinblöcke, die sich im Niveau des gewachsenen Terrains befinden. Der eigentliche Wallkörper war durch Bruchsteine von mittlerer Grösse gefestigt worden, die den wesentlichen Teil der Walldestruktion bildeten. Es gelang jedoch nicht festzustellen, wie bei diesem Wallbau diese Steine eigentlich benützt wurden, denn der Wall ist bis zum untersten Teil durch das Abrutschen auf dem steilen Hang zerstört. Ebenfalls von der Holzbenützung in der Befestigung bestehen keine genaueren Erkenntnisse, ausser diesem, dass seine Bedeutung vielleicht nicht irgendwie wesentlich war. In der Walldestruktion gelang es keine Feuerspuren festzustellen und es ist wahrscheinlich, dass es zum Untergang der Befestigung nicht auf einmal kam, sondern durch einen allmählichen Zerfall. Der Wall ist durch das Scherbenmaterial in HB datiert. Die Anwesenheit von Scherben der Stufe HC hat man ebenfalls festgestellt, aber in einem sehr beschränkten Ausmasse und nur auf der inneren begrenzten Fläche. In Stufe HB ist auch ein grösserer Fund verkohlter Samen von einigen Arten landwirtschaftlicher Früchte datierbar. In einer Entfernung von 15 m von dem prähistorischen Wall im Inneren des befestigten Areals wurden Grundmauern eines umfangreichen Steinbaues festgestellt, der zu der mittelalterlichen Burg aus dem 14. Jahrhundert gehört, die unweit auf dem höchsten Punkt des Berges im Inneren des prähistorischen Burgwalles erbaut wurde. Das Gebäude, dessen südlicher Teil entdeckt wurde, liegt ausserhalb des befestigten Kernes der mittelalterlichen Burg und war zu Lager- oder anderen ähnlichen wirtschaftlichen Zwecken bestimmt.

KULTURNÍ JÁMA VELATICKÉ KULTURY NA CEZAVÁCH U BLUČINY (okr. Brno - venkov)

JIRÍ ŘÍHOVSKÝ, AÚ ČSAV Brno
(Tab. 35–37)

Koncem roku 1972 byla provedena na parcele číslo 2069 (staré číslo 1017/3) v trati Cezavy hluboká orba. Byla jí narušena rozsáhlá jáma zhruba oválného půdorysu o rozměrech asi 8 × 15 m. Záchranný výzkum části této jámy byl proveden až na jaře 1973 na ploše 5 × 5 m; další odkryv znemožnilo vysazování sazenic vinné révy. Jámu vyplňovala místy silně popelovitá, hnědošedá humusovitá hlína promíšená se žlutohnědou sprašovou hlinou. Našlo se v ní mimořádně velké množství střepového keramického materiálu (zejména silně popelovité části zasypu byly střep přímo nabyty), ale jen několik zlomků zvířecích kostí a hliněných jehlancovitých závaží. Dno jámy nebylo zahloubeno pravidelně. Zhruba mělčí mísovitý tvar měl menší nepravidelné zahlubeniny dosahující hloubky 20 až 50 cm pod úroveň neporušeného podloží. Při východní stěně se našla část silně propáleného podloží ohniště. V jihovýchodní části jámy se objevila ve výplni větší nahromadělna menších i větších kamenů, mezi nimiž bylo v silně popelovité výplni množství střepového materiálu. Pod touto nahromadělinou jsme na dně jámy našli část lidské kostry ležící v natažené poloze na zádech. Zachovány zůstaly jen části stehenních kostí s kostmi pánevními a přilehlou částí obratlů páteře; obě stehenní kosti byly nad koleny useknuty. V severozápadní části odkryté plochy se dno jámy nepravidelně zahlubovalo. V popelovité výplni jsme našli ojedinelý zlomek další stehenní kosti a spodní lidskou čelist. Do dna jámy byla kolmými, silně vypálenými stěnami zahloubena jáma nepravidelného obdélníkovitého půdorysu o rozměrech 75 × 120 cm, hluboká 40 cm, s lehce mísovitě prohnutým dnem. Výplň jámy poskytla i větší počet dřevěných uhlíků lesního buku, dubu, lísky, habrolistého jilmu a tatarského javoru a zuhelnatělých zrn prosa, pšenice a ječmene (podle určení E. Opravila).

Laboratorní zpracování keramického materiálu nebylo zatím ukončeno. Předkládáme proto zatím jen předběžně několik ukázek. Nejběžnějšími tvary nejen v této jámě, ale na celém sídlišti na Cezavách vůbec, jsou menší i větší šálky s polokulovitou spodní částí (se dnem převážně vyklenutým dovnitř), která je ostrým lomen oddělena od nižší, silně prohnuté horní části, přes níž se klene páskové ucho. Společně s podobnými šálky s plynulou profilovou linií vycházejí přímo z keramického obsahu středodunajské mohylové kultury a jsou předchůdcem pozdějších typických velatických šálek s vysoko nad okraj zvednutým a střechovitě hráněným uchem. Našly se i části šálek džbánkovitě tvaru s ostře lomeným dvojkónickým tělem a široce obloukovitě rozevřenou a zpravidla poněkud vyšší horní částí, které se blíží džbánkům herzogenburgského charakteru. Specifickými tvary středodunajské mohylové kultury jsou části amfor s válcovitým hrdlem a širokým, baňatým tělem, zdobeným na výduti širokým, mělkým žlábkováním a svislými žebírky vycházejícími z vodorovných výčnělků a kořenů uch umístěných na podhrdlí, část džbánku s výzdobou vypnuliny orámované trojicí soustředných rýh a koflík s obloukovitě kalichovitě rozevřenými stěnami a uchem pod okrajem; posledně uvedený koflík přežívá ojedinele i v obsahu nejstaršího vývojového stupně kultury popelnicových polí. Starším mohylovým tradicím odpovídá i velká amforovitá misovitá nádoba s nižším, obloukovitě široce nálevkovitě rozevřeným hrdlem a baňatým tělem s vysoko položenou výduti zdobenou svislými žebírky a spodní částí svíse prstovanou. Dvojkónické nádoby patří typologicky starším tvarům s lištovitě vysunutým lomen a s ostrým lomen opatřeným podélnými výčnělky. Pestrou škálu keramických typů doplňují menší i větší hrncovité nádoby vejčitého tvaru se silněji prohnutým hrdlem, uchy při okraji a hrubě svíse prstovaným povrchem, velké, hrubé, zásobnicovitě tvary s přehnutým a vodorovně seříznutým okrajem a plastickými, prstem protlačovanými lištami na rozhraní hrdla a těla a další, blíže neurčitelné nádoby. Vzácnějším nálezem v prozkoumané části jámy je džbánkovitá nádoba s výlevkou, jejíž analogii z dětského hrobu na téže lokalitě publikoval K. Tihelka¹. Průběh výlevky a její dosedání na okraj nádoby se u našeho tvaru nedochovalo. — Na vedlejším pozemku se při polních pracích našla ve zlomcích misivnější bronzová jehlice typu Deinsdorf s kulovitou hlavicí a značně rozšířeným, příčně vroubkovaným krčkem (oba okrajové a střední vrobek je svíse přesekávaný) ukončeným dole trojnásobnou vbíjenou, přerušovanou klikátkou.

Uvedená keramika nevybočuje z rámce dřívějších nálezů z tohoto sídliště. Prozrazuje příslušnost k pozdnímu stupni středodunajské mohylové kultury se zřetelnými znaky počínající krystalizace nového kulturního celku — velatické fáze středodunajského okruhu kultury popelnicových polí. Rovněž nález kosterných pozůstatků a způsob jejich uložení odpovídá situaci, kterou zjistil K. Tihelka při svém systematickém výzkumu této lokality především ve výplni příkopu². Nešlo o pohřeb rituálně uložený. Do jámy se dostala jen část mrtvého těla, u něhož byly dolní končetiny odsekny nad koleny a horní část trupu zhruba v pase; zbývající část byla zřejmě záměrně ukryta pod hromadu kamenů. Zda šlo o jev souvisící s antropofagií nebo s určitou formou oběti, nemůžeme ještě dnes spolehlivě posoudit. Nález části stehenní kosti a dolní lidské čelisti v zásypu jiné části této jámy není na sídlišti ani ve velatické kultuře ničím neobvyklým.

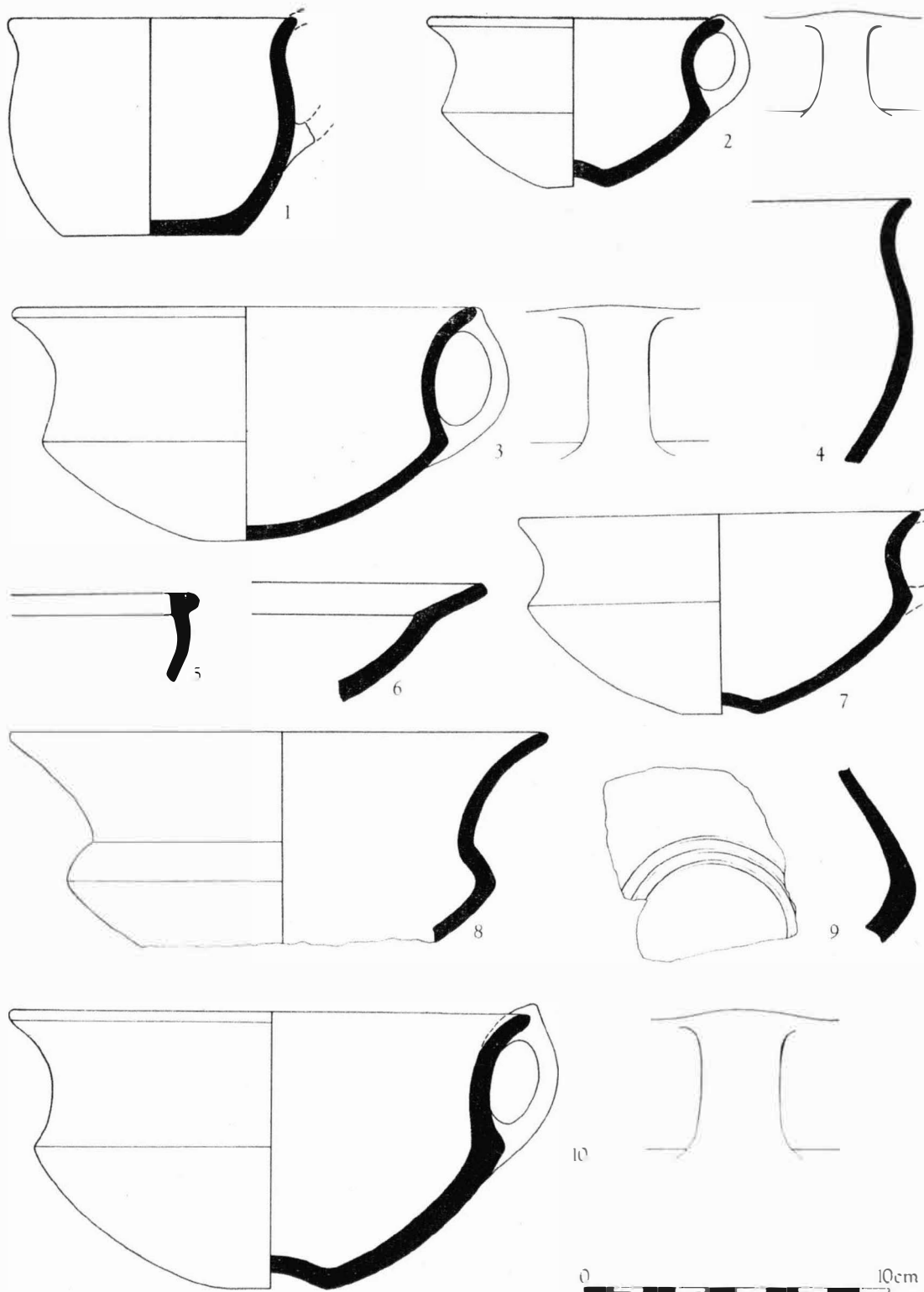
P o z n á m k y :

¹ K. Tihelka, Dětský hrob z Cezav u Blučiny, AR 10 1958, 618f., obr. 241.

² J. Řihovský, Počátky velatické kultury na Moravě, Slov. arch. 9 1961, 128f., obr. 19—24.

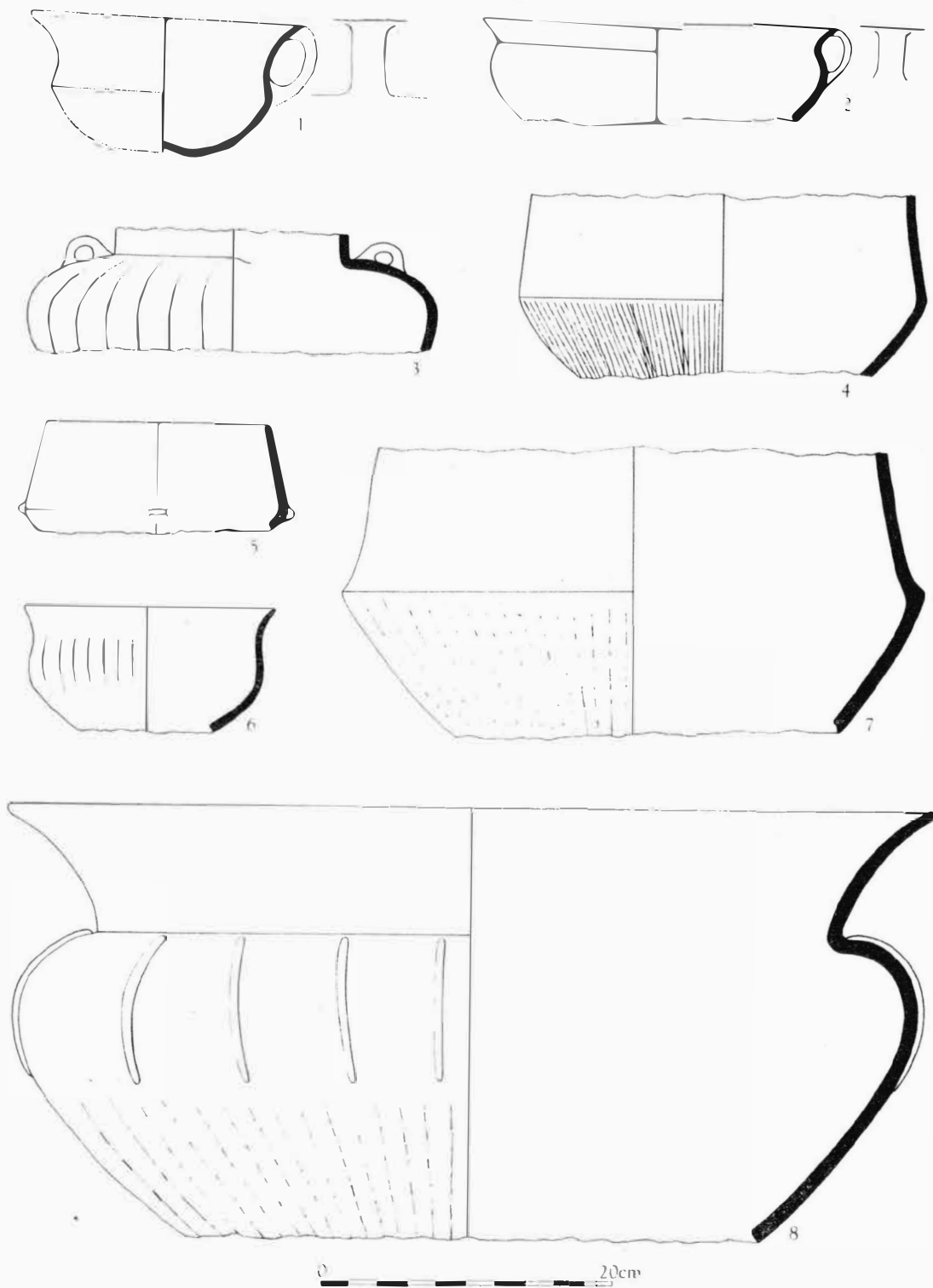
³ K. Tihelka, Velatic Culture Burials at Blučina, Fontes Archaeologici Pragenses 13 1969.

Kulturgrube der Velaticer Kultur auf Cezavy bei Blučina (Bez. Brno-venkov). Bei einer Tiefackerung wurde in der Flur „Cezavy“ eine Kulturgrube im Ausmasse von 8×15 m gestört. Bei der Rettungsgrabung konnte nur ein Teil untersucht werden. Auf einer Fläche von 5×5 m fand man in ihrer Ausfüllung eine ausserordentlich grosse Menge keramischen Scherbenmaterials, einige tönerner pyramidenförmige Gewichte, grössere Holzkohlestückchen von Rotbuche, Eiche, Haselnussstaude, Feldulme und Schwarzringahorn und einige Häufchen Hirse, Weizen und Gerste (nach der Bestimmung von E. Opravil). Unter einer grösseren Steinhäufung fanden wir den Teil eines Menschenskelettes. Die Keramik weicht nicht aus dem Rahmen der früheren Funde von dieser Siedlung ab^{1,2}. Sie verrät die Zugehörigkeit zu der späten Stufe der donauländischen Hügelgräberkultur mit unverkennbaren Andeutungen der beginnenden Kristallisierung eines neuen Kulturkomplexes — der Velaticer Phase der donauländischen Urnenfelderkultur. Ebenfalls der Fund der Knochenüberreste und die Art ihrer Beilegung entspricht der Situation, die K. Tihelka bei seiner systematischen Grabung auf dieser Lokalität vor allem in der Ausfüllung des Grabens feststellte³. Es handelte sich nicht um eine rituale Beisetzung. In die Grube gelang nur ein Teil des toten Körpers, bei dem die unteren Gliedmassen oberhalb der Knie und der obere Körperteil ungefähr in der Taille abgehackt waren; der übrige Teil war vermutlich absichtlich unter dem Steinhäufen verborgen worden. Ob es sich um eine Erscheinung handelt, die mit Anthropophagie oder mit einer bestimmten Opferform zusammenhängt, können wir heute noch nicht verlässlich beurteilen. Der Fund des Teiles eines Schenkelknochens und eines menschlichen Unterkiefers in der Aufschüttung in einem anderen Teil dieser Grube ist nicht einmal auf Siedlungen der Velaticer Kultur etwas ungewohntes.

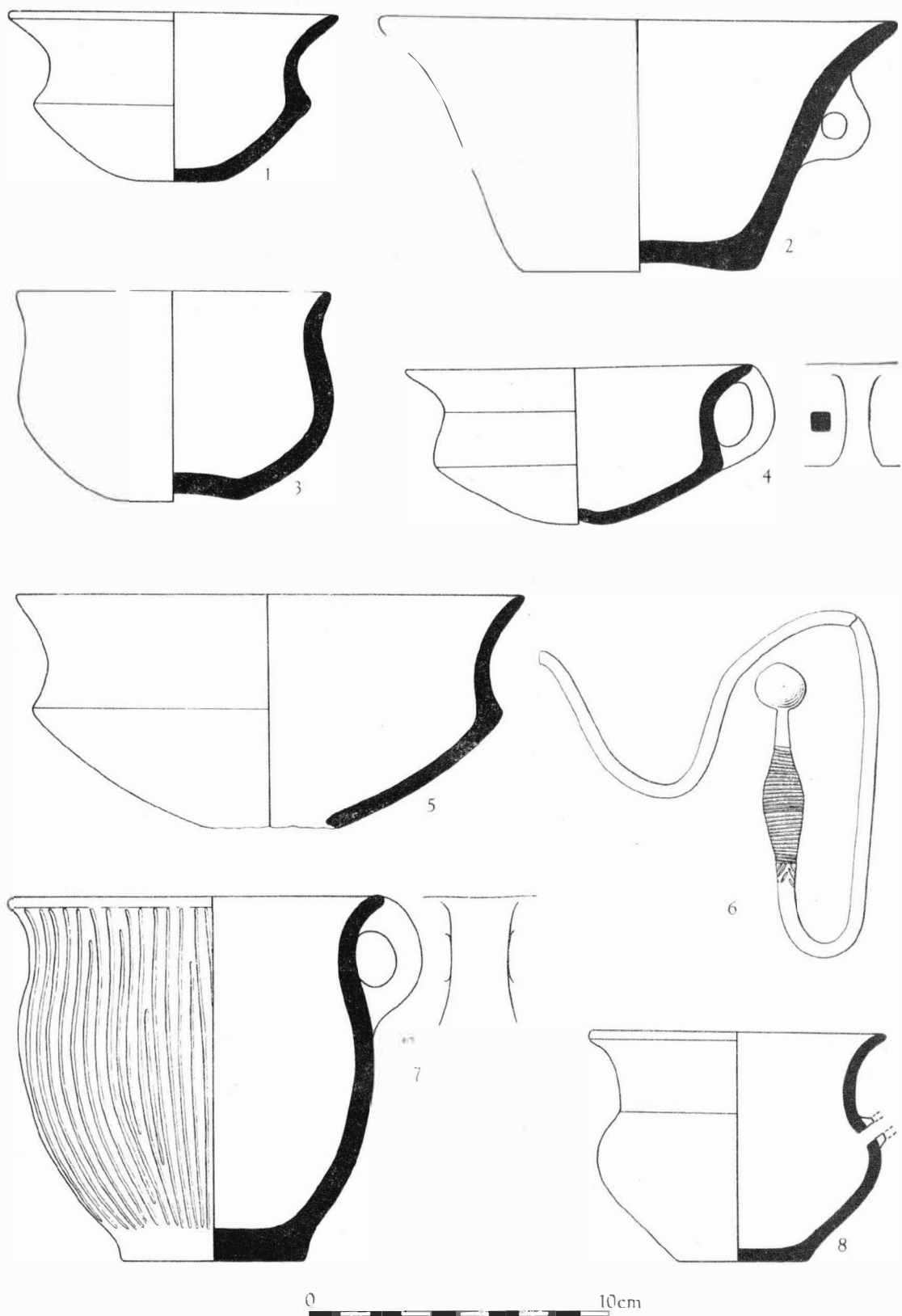
Tab. 35

Blučina (okr. Brno-venkov). Sídliště velatické kultury. Výběr keramiky z části kulturní jámy. — Siedlung der Velaticer Kultur. Keramikauswahl aus dem Teil einer Kulturgrube.

Tab. 36

Blučina (okr. Brno-venkov). Sídliště velatické kultury. Výběr keramiky z části kulturní jámy. — Siedlung der Velaticeer Kultur. Keramikauswahl aus dem Teil einer Kulturgrube.

Tab. 37

Blučina (okr. Brno-venkov). Sídliště velatické kultury. Výběr keramiky z části kulturní jámy. 6 ojedinělý nález bronzové jehlice. — Siedlung der Velaticher Kultur. Keramikauswahl aus dem Teil einer Kulturgrube. 6 Einzelfund einer Bronzenadel

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1973

Vydává: Archeologický ústav ČSAV v Brně, sady Osvobození 17/19
Odpovědný redaktor: Akademik Josef Poulik
Redaktoři: Dr. A. Medunová, dr. J. Meduna, dr. J. Říhový
Překlady: Dr. R. Tichý, E. Tichá
Kresby: Doc. dr. B. Klíma, A. Životská, L. Trávníčková, M. Bálek
Na titulním listě: bronzový náramek lužické kultury z Býkovic
Tiskem: TISK, národní podnik, Brno, provozovna 54, Gottwaldova 21
Evidenční číslo: ÚVTE1-73332
Vydáno jako rukopis — 450 kusů — neprodejné